

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

אחרי מות קדושים תשע"ה

פרשת שבוע

אחרי מות שני בני אהרון, קדושים, יום השואה,

יום הזיכרון ויום העצמאות

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

שבוע שעבר ציינו היהודים היושבים בציון את יום השואה והציבור התייחד עם זכרם של ששת המיליונים, רוב יהודי אירופה, כולם קדושים שנטבחו ונשרפו על קידוש השם ובתוכם מיליון וחצי ילדים וילדות.

בשבת הקרובה נקרא את הפרשיות אחרי מות וקדושים. הקריאה תפתח בגורלם של נדב ואביהו, בני אהרון הכהן, עליהם נאמר: "וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְקֹנָק וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי יְקֹנָק: ... הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְקֹנָק לְאֹמֶר בְּקִרְבִּי אֶקְדֵּשׁ ... וְנֶאֱחִיכֶם כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל כִּכְפוֹ אֶת הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְקֹנָק" (ויקרא י', ב-ו).

נשתדל, במיוחד השבוע, לקרוא יום הזכרון, לחזק את המשפחות שבניהם נהרגו על קידוש השם בהגנת העם והמדינה ובצמידות לזכרון, נודה לקב"ה על עצמאותנו ועל פדות נפשנו.

לצערנו הרב, בימים אלה הצטרף הרוג מלכות נוסף לרשימה הארוכה, שלום יוחאי שרקי (אביו, הרב אורי שרקי יבדל לחטו"א, חבר בצוות 'ארץ חמדה').

ושוב קדרו השמים וחשכה השמש בצהריים, עם הסתלקותו לגנזי מרומים של הגאון הצדיק והקדוש, ראש ישיבת הר עציון, הרב אהרון ליכטנשטיין זצ"ל, שהיה חבר בהנהלה התורנית של בתי הדין 'ארץ חמדה-גזית' והתוכנית להכשרת מנהיגות תורנית לתפוצות ב'ארץ חמדה'.

מן השמים תנוחמנה שתי המשפחות.

תלי תילים של מילים נכתבו בניסיון להבנת הרקע לפריצת השריפה ולהסביר את מות הבנים.

ננסה בדברינו הקצרים להאיר נקודה אחת.

לשון התורה: "אֶחָדֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרָן" (ויקרא ט"ז, א), מזכירה לנו את הצעתו הקשה להבנה של ראובן, בנו של יעקב אבינו: "אֶת שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב" (בראשית מ"ב, לז).

כדי להבין את העניין, נעיר כי מי שמכר את יוסף היה יהודה. התורה קושרת את האסון הנורא שהתרחש במשפחתו, כששני בניו הצעירים הסתלקו בטרם עת, למכירת אחיו. תמר אשת בניו פנתה אליו בלשון בה הוא ניסה לכסות על פשעו: "הֲכָר נָא הַכֶּתֶת בְּנִי הוּא אִם לֹא" (שם, ל"ז, לב) = "הֲכָר נָא לְמִי הַחֶמֶת וְהַפְתִּילִים וְהַמָּטָה הָאֵלֶּה" (שם, ל"ח, כה).

המעורבים האחרים היו ראובן, שמעון ולוי.

ראובן שלא השתתף בפעל במכירה, הבין שאם הוא יגרום להיעלמותו של בנימין, ישלם גם הוא את המחיר הנורא - שני הבנים.

לוי שהציע להרוג את יוסף וקיבל את ההצעה להסתפק במכירתו, שילם גם הוא בשני הבנים, צאצאיו, בני אהרון. מות שני בני אהרון קשור לחטא העגל, כבר הוכחנו בעבר כי חטא העגל קשור בטבורו ובשורשו לחטא מכירת יוסף.

(בהזדמנות אחרת, בלני"ד, נסביר כיצד שמעון 'שילם' על המכירה).

מכירת אח ופגיעה באחדות האומה, עלולה להיות קיטרוג נורא. אחדות ושלוש בין אחים, אהובה לפני המקום ועושה נחת רוח.

בימים מיוחדים אלה נזכיר את מדרש חז"ל על נבואתו של הנביא הושע, גדול נביאי דורו:

"חֲבוּר עֲצָבִים אֶפְרַיִם הִנָּח לוֹ" (ד', יז).

"וכן היה ר' אלעזר הקפר אומר, אהבו את השלום, ושנאו את המחלוקת. גדול השלום, שאפילו בשעה שישראל עובדין עבודה זרה ויש

שלום ביניהם, אומר הקדוש ברוך הוא אין רצוני ליגע בהן, שנאמר: "חֲבוּר עֲצָבִים אֶפְרַיִם הִנָּח לוֹ", אבל בדבר מחלוקת מהו אומר: "חֲלָק לָפֶם עֲתָה יֵאָשְׁמוּ", הא, גדול השלום, ושנאה המחלוקת. כיצד, עיר שיש בה מחלוקת, סופה ליחרב, ואמרו חכמים מחלוקת בעיר, שפיכות

דמים [בעיר]" (מסכתות קטנות מסכת דרך ארץ פרק ז).

נשתדל כולנו להפנים מסר דווקא בימי ספירת העומר, הימים שבם נפלו בחרב תלמידי החכמים, תלמידיו של רבי עקיבא,

כיוון שלא נהגו כבוד זה בזה ונסתם הגולל על אפשרות חידוש עצמאותו של עם ישראל בארצו, למשך כמעט אלפיים שנה.

לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועישה וחנה בת יעיש ושמה סבג ז"ל	לע"נ ר' מאיר בן יחזקאל שרגא ברכפלד ז"ל	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי בת ר' משה זאב ע"ה נלב"ע י' בתמוז תשע"ד	לע"נ שמואל רוזנהק ז"ל נלב"ע ו' באייר תשע"ג	לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלב"ע ט' בכסלו תשס"ט
לע"נ הרב שלמה מרזל ז"ל, חבר הנהלת 'ארץ חמדה', נלב"ע י' באייר תשע"א לע"נ מר שמואל שמש ז"ל, חבר הנהלת 'ארץ חמדה', נלב"ע י"ז בסיוון תשע"ד לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

Eretz Hemdah

2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

www.erezhemdah.org info@erezhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חמדת הדף היומי

תפיסה של הנושה על ידי שליח, במקום שיש נושים נוספים

הרב עקיבא כהנא

בגמרא (פג ע"ב - פד ע"א) מסופר סיפור על אדם שנפטר שהיה חייב כסף ליימר בר חשו, וגם לרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, והניח ספינה. שלח יימר את שלוחו לתפוס את הספינה כדי שיוכל לגבות ממנה את חובו. הגיע השליח ותפס את הספינה, אך רב פפא ורב הונא דחו אותו באומרים שהוא תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים (שיש נושים נוספים), והם עצמו תפסו את הספינה.

שיטת רש"י במסכת בבא מציעא (י ע"א ד"ה לא קנה) היא שאף שהכלל הוא שאדם התופס עבור בעל חוב כשיש נושים רבים, לא קונה עבור הנושה עבורו תפס, אם הנושה עשה אותו שליח לתפוס, הרי שהשליח יכול לתפוס עבור המשלח. **תוספות (שם ד"ה תופס) מקשים** על רש"י מהגמרא שלנו, ממנה משמע שגם שליח אינו יכול לתפוס עבור משלחו, כאשר הוא חב לבעלי חובות אחרים.

על קושיה זו נאמרו כמה תירוצים, המבארים גם את שיטת רש"י, וננסה לפרוס אותם כעת:

- א. הפני יהושע (על הסוגיא כאן) וקובץ שיעורים (כתובות סימן שד) מבארים שכאן לא מדובר כשאמר לשליח שיזכה עבורו, אלא רק שיביא לו את הספינה, ולכן זה לא הועיל כיון שהשליח אינו זוכה אלא רק תופס עבורו.
- ב. באופן דומה כתבו המחנה אפרים (שלוחין כז) והישואל ומשיב' (תליתאה ב, קפה) והבית הלוי (ג, מד) שיש להבדיל בין המקרה בגמרא שלנו, לבין תופס לבעל חוב רגיל, כיוון שבגמרא שלנו לא מדובר בתפיסה רגילה מבעל חוב אלא אחר שהוא נפטר, וזו תפיסה מיוחדת הנוגדת את הכלל שמטלטלין אינם משתעבדים לבעל חוב, ולכן שליח אינו יכול לבצע תפיסה זו.
- ג. תומים (קה, א) והמהרש"א (על הסוגיא כאן) כתבו שמה שרש"י כתב שמועיל כשעשאו שליח, הכוונה היא רק כאשר לשליח עצמו ישנה זכות לתפוס כמו במציאה שלכולם יש זכות לתפוס אותה, ולכן מועיל כשעשה שליח, מה שאין כן בכל מקרה אחר שאינו מציאה שבו לא מועיל גם אם עשה שליח, כיון שלשליח עצמו אין שום זכות לתפוס.
- ד. הרב וואזנר זצ"ל (שבט הלוי ח, שה, באופן דומה כתבו בשם ר' בונם מפשיסחה) ביאר שלשיטת רש"י אם אחד מהנושים עושה שליח, ופועל על מנת להשיג את חובו, בעוד ששאר הנושים לא עשו כל מעשה לגבות את החוב, הרי שכוונתם אינה ברורה, ויתכן שהם מסכימים למחול אפילו ללווה, ולכן השליח יכול לתפוס גם על חשבון הנושים האחרים שאיננו יודעים את כוונתם, אבל במקרה בגמרא בכתובות, שבה הגיעו הנושים האחרים: רב פפא ורב הונא ותפסו בעצמם, ובכך גילו בדעתם שגם הם מעוניינים בתפיסה, ברורה כוונת הנושים האחרים, ואין אחד מהנושים יכול לתפוס דרך שליח, אלא רק בעצמו, כיון שהתפיסה היא נגד רצון הנושים האחרים.

סיכום: בהסבר הגמרא בכתובות שבה נאמר ששליח לא יכול לתפוס עבור נושה ששלח אותו, במקום שיש נושים אחרים שעלולים להיפגע מתפיסה זו, אך רש"י כתב במקום אחר שנושה יכול לעשות שליח לתפוס עבורו, גם אם הוא פוגע בנושים אחרים. כמה תירוצים נאמרו על זה:

1. כאן השליח לא מקנה לנושה אלא רק מחזיק לו לזמן, וזה שליח אינו יכול לעשות.
2. כאן השליח לא רוצה רק להקנות עבור המשלח, אלא רוצה לזכות לו בכסף שלא היה מגיע לו בלי תפיסה זו, ולכן הוא לא יכול לעשות כן.
3. כשאין לשליח עצמו זכות לתפוס למרות הפגיעה בנושים, אין הוא יכול לתפוס עבור נושה אחד.
4. פעולתו של נושה אחד, לעומת חוסר פעולה של נושים אחרים היא זו שמתירה לשליח לתפוס, אך אם כל הנושים פועלים לגבות את החוב, התפיסה אסורה על ידי שליח.

השמיטה יצרה לך דילמות ערכיות? התלבטויות?
מטרידה אותך תהיה על מהותה של השמיטה?
רוצה לדעת כיצד לנהוג בשנת השמיטה?
שמיטה ותוצרת הארץ?
נתקלת בשאלה בלימוד?
תפנו אותנו
שמיטה
shmita@eretzhemdah.org

לכניסה לשיעור
שיעור מס' 1
שמיטה בזמן הזה: מדאורייתא או מדרבנן?
השאלה אם השמיטה נוהגת בזמננו מדאורייתא או מדרבנן, היא שאלה משמעותית ביותר, ותהיה לה השפעה כמעט על כל נושא שנלמד במשך השנה. בין היתר, תהיה לכך משמעות במקרים של ספקות, או במחלוקות הלכתיות, כי ביספק דאורייתא יש להחמיר, בעוד שביספק דרבנן ניתן להקל.

הרב יוני לביא, מנהל מוקד "חברים מקשיבים" לנוער (טל': 1599-5000-54 בכל ערב, ובאתר: makshivim.org.il)
ופעיל ב'לב אבות' - קו יעוץ להורי מתבגרים (טל': 02-9973232 ובאינטרנט levavot.org.il)

ישראל אומרת תודה

משפחתי היקרה, חברים, אורחים שבאו מרחוק ומקרוב, שלום לכולכם!

יום הולדת הוא זמן מיוחד. זמן למחשבות והרהורים על העבר, וזמן ולתוכניות וחלומות על העתיד.

אבל בעיקר זמן לומר בו – **תודה!** תודה לכל מי שבזכותו הגעתי לרגע הגדול הזה. כי גם עכשיו, כשאני חוגגת את הגיעי לגיל 67 המכובד וכבר ממש לא ילדה קטנה, לא אוכל לשכוח לרגע את מי שנתן לי יד לאורך הדרך והיה שותף להגשמתו של הנס המיוחד שלי.

ראשית, אומר תודה **לארץ**. זו ששמרה אמונים כל השנים ומיאנה להיעתר לחיזורי זרים. מי לא ניסה לאחוז בה ולהשתלט עליה, מי לא ניסה להניח עליה יד. והיא, בעקשנות בלתי מוסברת, עמדה כל העת בשממונה, כשהיא מתעקשת לתת את פריה רק לבניה השבים אליה.

תודה **לנביאי ישראל** שמילות הבטחתם הפלאית על קיבוץ גלויות ושיבה לציון היו קרן אור גם ברגעי האופל והאימה של הגלות ונתנו כוח ותקווה לחלשים ומדוכאים. איזו זכות היא לראות כיצד נבואות האתמול הפכו לכותרות העיתונים של היום.

תודה **לעם האחד והיחיד** שבמשך אלפיים שנה סירב להיטמע ולהתבולל בארצות מגוריו והמשיך להתפלל לציון כששיר נישא על שפתותיו - 'לשנה הבאה בירושלים הבנויה'.

תודה לכל **הגויים האנטישמים** שעשו את 'תפקידם' נאמנה, ודאגו להזכיר ללא הרף ליהודים מי הם ושהגלות לעולם לא תוכל להיות הבית שלהם.

תודה **לחלוצים ולמתיישבים** שהמירו חיי נוחות ועושר על אדמת נכר בעמל ויזע של הפרחת שממה וייבוש ביצות. שמשרו את הנפש ואת הגוף, שכבשו עוד דונם ועוד גבעה, ובעשר אצבעותיהם הקימו לתחיה מפעל התיישבות וחקלאות מפואר שאין עוד כמותו בעולם.

תודה **לחיילים ולמפקדים** שלחמו בגבורה ובחירוף נפש נגד כוחות עדיפים בנשק ובתחמושת. שהיו מוכנים לשלם אף את הגבוה במחירים למען עמם וארצם.

תודה **לאמהות ולבנים, לאבות ולסבים, לרבנים ולהוגים, למדינאים ולעמלי הכפיים** שתרמו כל אחד את אורו ואת ניגונו, את משנתו ואת נשמתו, כדי שחלום הדורות יוכל להתגשם.

תודה לכל **לומדי התורה ושוקדיה** שמזרימים בעורקיי רוח ונשמה, תודה לכל **אנשי האקדמיה והמחקר** שמקדישים את חייהם לשיפור איכות החיים והיכולת הטכנולוגית.

תודה לכל מי **שמבקר** את ההתנהלות שלי מתוך שותפות ואיכפתיות ודואג לכך שאמשיך להתקדם בכיוון שבו אני אמורה להתקדם.

ומעל הכול תודה **לבוא עולם** שדבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, שפרש עלי את סוכת שלומו ומזרית אור חדש על ציון.

כשהחוקים מתבטלים והסטטיסטיקות נעלמות

אם היו מספרים לכם על אדם שעבר תאונת דרכים קשה, נפצע אנושות והרופאים נלחמו על חייו.

אם היו מספרים לכם שאותו אדם השתקם, החלים וזכה באולימפיאדה בשלוש מדליות זהב – ריצה, שחיה וקפיצה לרוחק.

כמה זמן לדעתכם חלף בין האירוע הראשון לשני? עשר שנים?

עשרים שנה?

ומה אם היו מספרים לכם שחלפו... **חודשיים?**

לא הייתם מאמינים, נכון?

הרי מהפך תהומי כזה אינו יכול להתרחש בזמן כה קצר. זה פשוט בלתי אפשרי!

ואם לא היה מדובר באדם אלא **בעם**, האם אז התשובה היתה שונה?

מסתבר שלא.

אם כבר היא רק היתה נחרצת עוד יותר.

במערכת ענקית בסדר גודל של עם כדי לחולל שינוי וליצור מהפכה, נדרש זמן ארוך הרבה יותר.

לא של שנים אלא של דורות.

אך אם למשל היו מספרים לכם על עם אחד שעבר שואה נוראית שהכחידה שליש מבניו כשהוא חלש וחסר אונים.

ואחר-כך היו מספרים על עם שמנצח באופן מעורר התפעלות מאות מיליוני אויבים העדיפים עליו בנשק ותחמושת ומקים מדינה משגשגת ומצליחה.

והיו מתעקשים לטעון שמדובר במפתיע **באותו העם**.

והיו שואלים 'כמה זמן עבר בין האירוע הראשון לשני?'

מה הייתם אומרים אז?

מאתיים שנה? חמש מאות?

ומה אם יתברר שהמציאות היא שחלפו רק **ש-ל-ו-ש שנים** ביניהם?

נשמע הזוי, לא?

אבל מה לעשות וזה בדיוק מה שקרה!

שלוש שנים בלבד חלפו מן היום בו הסתיימה השואה הנוראית עם תום מלחמת העולם השנייה לבין הרגע בו קמה לתחיה מדינת ישראל. במושגים של עם זמן כה קצר נחשב בערך כמו

כמה דקות.

איך אפשר להבין דבר כזה?!

האם יש לכך עוד תקדימים בהיסטוריה?!

מסתבר שלא.

כי כשמדובר בעם ישראל חוקי ההיסטוריה אינם תקפים וכללי ההתפתחות הרגילים מתפטרים.

חיי העם הזה מנוהלים לפי תוכנית שמיימית-אלוקית של המהנדס הגדול מכולם.

נכון, לא תמיד נצליח להבין את דרכיו. לפעמים נעמוד משתוממים מול הנהגותיו.

אך תמיד נוכל לראות שיש כאן משהו נשגב שגדול מיכולת ההבנה שלנו.

זה נכון לגבי החלק הקשה והכואב, כמו גם לגבי החלק המאיר ומלא הזוהר.

בתוך חודש אחד מופיעים ארבעה ימים מלאי הוד: יום השואה ויום הזכרון, יום העצמאות ויום ירושלים - ופותחים צוהר אל

סוד חייו של עם ישראל.

הם מלמדים שאף פעם אין להתייאש ושאסור לאבד את התקווה. זה נכון באופן פרטי ובוודאי כשמדובר בעם בכללו. הם מלמדים שדווקא מתוך החושך והעלטה יכול לצמוח אור גדול ושהישועה יכולה להופיע כהרף עין. הם מלמדים שהקב"ה לא נטש את עמו ולא עזב את בניו, והוא משגיח ומגן בכל דור ודור. והם מלמדים שתפקידנו אינו להבין הכול, לשפוט, לבקר ולקטר. לפתחנו התגלגלה הזכות והחובה לבחור האם אנחנו מוכנים לקחת חלק במהלך הגאולה ולפעול עם א-ל כדי להביא את הטוב שהובטח לעמו.

(יפורסם גם בעלון 'ישראל')

לסיום אומר רק עוד דבר אחד. אני אומנם בת כמעט שבעים, אבל במושגים של מדינות אני עוד ממש תינוקת. אני יודעת שתולים בי תקוות גדולות ואני מקווה שבעזרת ה' ובעזרתכם אצליח להגשים אותן, וכשניגש ביום ההולדת המאה שלי יהיו כאן כבר 15 מיליון יהודים החיים בכל מרחבי הארץ בחברת מופת אידיאלית שהעולם כולו נושא אליה את עיניו. "נכון יהיה הר בית ה' בראש הקהרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים... כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם".

תודה לכם. יום עצמאות שמח.
מזל טוב!

(יפורסם גם בעלון 'באהבה ואמונה')

ארץ אגדה

הרב מרדכי הוכמן

העגל והחולדות של רבי

במסכת בבא מציעא מסופר שר' אלעזר ברבי שמעון קיבל עליו ייסורים, ולאחר שרבי יהודה הנשיא (רבי) שמע על המעלה החשובה של קבלת הייסורים החליט גם הוא לקבלם; וז"ל הסוגיה שם (דף פה, א) בתרגום חופשי: "אמר רבי: חביבין יסורין. קיבל עליו ייסורים במשך שלוש עשרה שנים... ואפילו שייסורי רבי היו גדולים מאוד, הייסורים של ר' אלעזר ברבי שמעון היו עדיפים על אלו של רבי, משום שייסורי ר' אלעזר מאהבה באו ומאהבה הלכו, ולעומתם ייסורי רבי על ידי מעשה באו ועל ידי מעשה הלכו. על ידי איזה מעשה באו? שאתו עגל שהיו מוליכים אותו לשחיטה, הלך ותלה ראשו תחת כנפי בגדו של רבי, והיה בוכה. אמר לו רבי: לך, לכך נוצרת! אמרו (בשמים): הואיל ואינו מרחם יבואו עליו ייסורים. ועל ידי מעשה הלכו. יום אחד היתה אמתו מטאטאת את הבית, והיו מוטלים שם בני חולדה וטאטאה אף אותם. אמר לה: עזבי אותם, כתוב (תהלים קמה, ט) – 'וְרַחֲמֵי עַל כָּל מַעֲשָׂיו!' אמרו (בשמים) הואיל ומרחם נרחם עליו. כל שנות הייסורים של ר' אלעזר לא מת אדם קודם זמנו. כל שנות הייסורים של רבי לא הוצרך העולם שירד מטר; שאמר רבה בר שילא קשה יום המטר כיום הדין, ואמר אמימר אם לא היה המטר נצרך לעולם – היו חכמים מתפללים עליו ומבטלים אותו, ואפילו כך כשהיו עוקרים צנון מן הערוגה היה הבור מלא מים."

הסוגיה טעונה ברור:

- א. בתחילה מסופר שרבי אמר ש"חביבין יסורין" והוא קיבל את הייסורים מרצונו; אולם בהמשך מסופר שהם באו על ידי מעשה שבעקבותיו נגזר עליו לקבל ייסורים. מה באמת ארע? האם רבי קיבל את הייסורים מרצונו או כעונש?
- ב. בפרקי דרבי אליעזר (היגר, לה) מסופר שכשאברהם רצה להכין בן בקר צעיר לאורחים שבאו אליו, העגל ברח מפניו למערת המכפלה, ואברהם רץ אחריו ומצא שקבורים שם אדם וחווה. ובכל אופן, למרות שהעגל רצה להינצל וברח למקום קדוש כמו מערת המכפלה, אף על פי כן אברהם הוציאו משם ושחט אותו והכין ממנו מאכל. מדוע מה שנחשב אצל אברהם לזכות נחשב אצל רבי לעבירה שמצריכה קבלת ייסורים?
- ג. חולדות משחיתות את האוכל והבגדים שבבית, ואם רצה רבי להחיותם הוא יכול לכלוא אותם בכלוב קטן ולהחיותם שם, והאם זהו רצון הבורא שרבי יניח להם לשכון בבית כאוות נפשם ולהשחית את האוכל והבגדים שבבית? לבד מכך שהחולדה היא בעל חיים טמא, ובויקרא רבה (כב, ד) מסופר שר' שמעון בן חלפתא פעל פעולות שונות כדי שלא יקנן בפרדס שלו עוף טמא. מדוע רבי נהג באופן משונה ורצה שהחולדות הטמאות והמזיקות תמשכנה לשכון בביתו?!
- הקשיים שבאגדות חז"ל הם כלי שנועד לרמוז ללומדים להעפיל אל עולם גבוה יותר, עולם רוחני, ומתוכו להתבונן ולהעמיק בכוונת הסוגיה. אגדה זו בנויה על 'סמלים' שהוזכרו בסוגיות שקדמו לה. נחזור בקצרה על משמעות הסמלים ההם, ומתוך כך נמשיך להבנת משמעות האגדה הנוכחית.

ייסורי רבי יהודה הנשיא

במאמר הקודם "[הסוסים של רבי יהודה הנשיא](#)" התבאר שהמעלה שבקבלת הייסורים שורשה בנבואת ישעיה (נג) ובתרגום יונתן עליה, שם מרמוז שיעול המלאכותי וה'ירדיפה אחר העושר' נועדו מלכתחילה לגויים בלבד, אלא שלימוד תורה שלא-לשמה גורם לכך שאנשים מעם ישראל צריכים 'להתיישר' בעול זה. מן הראוי היה שאלו שלמדו שלא-לשמה יתייסרו בעצמם, אלא **שעבד ד'** נושא על עצמו את העוון שלהם, ומתייסר במקומם, והוא 'נקבר חיים' כמו ה'רשעים' ב'יתפיד' של ה'ירדיפה אחר העושר': "...כָּלֵנוּ כְּצֵאֵן תְּעֵינּוּ אִישׁ לְדַרְכּוֹ פְּנִינוּ וְד' הַפְּעִיעַ בּוֹ אֶת עֵוֹן כְּלָנוּ... וַיִּתֵּן אֶת רִשְׁעֵים קִבְרוֹ וְאֶת עֲשִׂיר בְּמַתָּיו...". בתרגום יונתן על נבואה זו מרמוז ש**חברי** קבוצת **עבד ד'**, שהם אלו שיוצאים להתייסר במלאכות, הם אלו שיביאו את הגאולה בדרך גשמית וד' יסייע להם בניסים. **לעומת זאת** נבואת הסיום של ספר ישעיה נראית כסותרת את נבואת עבד ד' ומבואר בה שדווקא העניים שחרדים על דבר ד' ועמלים בתורה ומתרחקים מן המלאכות, הם אלו שיביאו את הגאולה, והיא תגיע בדרך ניסית ופלאית; ולעומתם אלו שרודפים אחר העושר נחשבים כמי שבושרת בהם אש הגהנום והתולעים אוכלים אותם ללא הפסקה.

והתבאר שאפשר ליישב סתירה זו בכמה אופנים. בליקוטי מוהר"ן (קנט) מובא 'חידושי' ולפיו, לימוד תורה שלא-לשמה אינו מביא בהכרח לקבלת ייסורי המלאכות, ואפשר לנצל את הכוח הרוחני שנוצר ממנו להתחדשות בתורה; ומי שהחליטו לנצל את הכוח שנוצר

מלימוד שלא-לשמה לצורך התחדשות בעמל המלאכות הם ה'אשמים' במצבם. לפי 'חידוש' זה ניתן לומר שנבואת הסיום של ישעיה היא הכרעתו של ישעיה להלכה. וכולם צריכים להישאר בבית המדרש, ואפילו מי שלומד שלא-לשמה. מאידך, ר' נחמן מברסלב כתב בסוף אותו 'חידוש': "אבל לא מצאתי מקרא או איזהו מארז"ל, למצוא בו דברים אלה". ובכך הוא גילה ש'חידוש' זה, שתולה את האשם ב'מקבלי הייסורים' עצמם, אינו מוכרח; ואפשר שנבואת הסיום של ישעיה עדיין מצדיקה את עבד ד', שנוטל על עצמו את עוונות הלומדים שלא-לשמה, ו'מתייסר' במקומם ברדיפה אחר המלאכות. והתבאר שלפי שיטה זו יש ליישב את הסתירה בין נבואת הסיום של ישעיה לבין נבואתו על עבד ד' באמצעות הדימוי 'למלך' ו'לנושא כלים'. ה'מלך' אינו יכול לנצח במלחמה ללא עזרת 'נושא הכלים', ו'נושא הכלים' אינו יכול לנצח ללא יוזמות הקרב של ה'מלך'. נבואת הסיום מורה שלכתחילה הדרך להבאת הגאולה היא באמצעות בני בית המדרש שלומדים תורה ומתנתקים מהמלאכות, והם צריכים להתעלם מן הנזקים שהם עלולים לגרום בלימוד שלא-לשמה, וזו הדרך שנועדה ל'מלכים'. ואכן כפי שמרומז בנבואת עבד ד', לימוד שלא-לשמה גורם לנזק של קבלת 'עול ייסורי המלאכות', אך זהו תפקידם של 'נושאי הכלים', שיוצאים מבית המדרש כדי לקבל עליהם את 'ייסורי המלאכות' שהיו אמורים לבוא על אלו שלמדו שלא-לשמה. וה'רשעים' שבווערת במ אש הגהנום והתולעים אוכלים אותם ללא הפסק - הם רק אלו שבזים ללומדי התורה שבבית המדרש; אך אלו שמכבדים את לומדי התורה ויוצאים להתייסר במקומם במלאכות - הם 'צדיקים'.

אחר איזה עגל רץ אברהם

כזכור, בפרקי דרבי אליעזר (היגר, לה) מסופר שכשאברהם רצה להכין בן בקר צעיר לאורחים שבאו אליו, העגל ברח מפניו למערת המכפלה; ואברהם רץ והביאו משם. בבראשית רבה (מח, יג) מובא: "א"ר לוי רץ לקדם אותה אומה שכתוב בה (הושע י, יא) - וְאֶפְרַיִם עֲגֹלָה מְלַמְּדָה אֶהְיֶינָה לְדוֹשֵׁי". המדרש מרמז שבעם ישראל יש צד שמשול ל'עגלה' שאוהב את מלאכת הדישה, ואברהם אבינו חפץ שיהיה פן כזה באומה שתצא מבניו, ופן זה מיוחס לממלכת אפרים. הקשר בין אברהם לבין ה'עגלה' מופיע גם בברית בין הבתרים שבה נצטווה אברהם ליטול עגלה משולשת ובהמות נוספות ולבתר אותם, ולקחת גם צפורים ולא לבתר אותם. במאמר **"הניגון של אברהם אבינו"** התבאר שמדרשי חז"ל (ורבנו סעדיה גאון¹) מרמזים שהדבר מסמל תכנית של הקב"ה להקמת "ממלכת פְּהִינִים" מסוג חדש; שיהיו בה בנים (כהנים) שמחוברים מאוד לגשמיים (בהמות) וישמשו ככוח כלכלי ואף צבאי; ובנים (כהנים) שמחוברים מאוד לרוחניות (צפורים). והתבאר שם שהקבוצה שעוסקת בעיקר במלאכות מזוהה עם משיח בן אפרים (יוסף) ואילו הקבוצה שעוסקת בעיקר בתורה מזוהה עם משיח בן דוד. והתבאר שכל קבוצה מתייחסת אל חברי הקבוצה השניה כאילו אין בהם צורך וכאילו הם כביכול 'מתים'; אך הקב"ה ואברהם אבינו רוצים שכל קבוצה תראה גם את בני הקבוצה האחרת כאנשים שיש בהם צורך ושיש בהם 'חיים'.

ה'עגל' ו'קבלת הייסורים'

ה'עגל' שהיו מוליכים ל'שחיטה', הוא סמל לאדם שבהשקפה ראשונית נראה כמתאים לקבוצה של 'משיח בן אפרים', והיינו שהוא מתאים לעסוק במלאכות ולא בלימוד תורה; אלא שהוא רצה להצטרף לבית המדרש ולעסוק בתורה, והוא חש שאם הוא יאלץ לעסוק במלאכות הוא יחוש כמי ש'שחטו' אותו. הוא פנה לרבי שיצרף אותו לבית המדרש, וידאג למחייתו כדי שיוכל לעסוק בתורה, וכפי שדאג רבי לשאר התלמידים; אולם רבי היה סבור שלפי תכונות נפשו של אותו אדם ולפי הרקע הקודם שלו בחיים הוא מתאים לעיסוק במלאכות יותר מאשר ללימוד תורה. רבי היה סבור באותה העת כשיטה של נבואת עבד ד', ולפיה עם ישראל זקוק לאנשים שייתייסרו במלאכות ויישאו על כתפיהם את עוון אלו שלומדים שלא-לשמה. ואדרבא, 'חביבין יסורין' ומי שחש 'ייסורים' בעת שהוא עוסק במלאכות ולא בתורה - 'חביב' יותר מאלו שנמצאים בבית המדרש ולומדים שלא-לשמה. ולכן עדיף שאותו אדם לא יהיה מבני בית המדרש אלא יעסוק במלאכות; ולפיכך הוא אמר לו שאין מקום עבורו בבית המדרש ושילך לעסוק במלאכות - "לך, לך, נוצרת!".

דבריו של רבי: "חביבין יסורין", ודבריו ל'עגל': "לך, לך, נוצרת!", לא נאמרו בתקופות שונות בחייו של רבי. מדובר באותה תקופה ובאותה השקפת עולם, אלא שהיא מתוארת באגדה באופנים שונים. ולפיכך, המובא בהמשך האגדה שמכיוון שרבי לא מרחם על ה'עגל' יבואו עליו ייסורים, הוא 'בת קול' פנימית של רבי, ששמעה את שנדרש ממנו בשמים להיות בבחינת 'נאה דורש ונאה מקיים'. ורבי ראה שעדין קיימת כמות גדולה של ייסורי מלאכות שנגרמו מלימוד שלא-לשמה, ושהיא עלולה לבוא על אותם בני בית המדרש שלמדו שלא-לשמה; ומכיוון שרבי היה סבור באותה העת שאין דרך להימלט מייסורים אלו, הוא נטל אותם על עצמו, ויצא להתייסר ברדיפה גדולה אחר המלאכות והעושר, רדיפה שנמשכה שלוש עשרה שנה. ובמשך אותם שנים לא דיבר פיו בדברי תורה, ודבר זה מרמזות האגדות שמספרות ששינוי כאבו במשך שלוש עשרה שנים, או בתיאורים מקבילים אחרים בבבלי שמרמזים שבתקופת הייסורים שלו הוא לא הוליד חידושי תורה (ועי' רש"י בד"ה בצמירתא ובד"ה צפירנא).

כאשר סוגיית הבבלי אומרת שייסורי ר' אלעזר היו עדיפים על פני ייסורי רבי, היא מרמזת שבעת שר' אלעזר התייחס לרדיפה אחר העושר בתור 'ייסורים', הוא לא עודד אנשים נוספים להצטרף אליו והיה מקבל על עצמו ייסורים במקום כל בני בית המדרש שלמדו שלא-לשמה, וכן מרומז בפסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים, יא, כד) ובקהלת רבה (יא, ב): "והוה אמר דכל יסוריהון דישאל ייתון עליי". אך בעת שרבי התייחס לרדיפה אחר העושר בתור 'ייסורים', הוא עודד את מי שנראה לו כמתאים לקבלת ייסורים, שיקבלם אף הוא! וכפי שעודד את אותו 'עגל' ואמר לו: - "לך, לך, נוצרת". לדעה הסוגיה השקפת ר' אלעזר עדיפה על פני השקפת רבי, ולכן נוקטת הסוגיה שייסוריו היו עדיפים על ייסורי רבי.

'בני החולדה' שרבי ריחם עליהם

בתהילים (קיג, ט) נאמר: "מוֹשִׁיבֵי עֶקְרֵת הַבַּיִת אִם־הַבְּנִים שְׂמֵחָה הִלְלוּ־הָ", ובמסכת פסחים (דף קיח, ב) מובא: "אמר רבי שמעון בן לקיש: מאי דכתיב מוֹשִׁיבֵי עֶקְרֵת הַבַּיִת, אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, שמוני בניך **כחולדה** זו הדרה **בעיקרי בתים**". וביאר רש"י: "שמוני בניך - מרוב חטאותם בגלות"; וצריך להבין את כוונת חז"ל. אם ראשית הכתוב מרמזת שבגלות חטא הבנים מצוייה השכינה בגלות ובמצב שפל כמו **החולדה** שדרה בעיקרי הבתים, כיצד זה נאמר בסיום הכתוב: "אִם־הַבְּנִים שְׂמֵחָה", ומדוע האם שְׂמֵחָה בבנים שכאלו? שאלה זו והמענה עליה מרומזים במעשה באָמתו של רבי ובבני החולדה.

בחלק הקודם בסוגיה מסופר שלאחר 'קבורת' ר' אלעזר פנה רבי ל'אשתו' של ר' אלעזר ורצה שתינשא לו, והיא סירבה. במאמר הקודם **"הסוסים של רבי יהודה הנשיא"** התבאר ש'אשתו' של ר' אלעזר מסמלת את ה'חכמה' שהיתה לו בעת שקיבל 'ייסורים', והתבאר שם שהשקפתו של רבי על ייסורי המלאכות היתה שונה במעט מהשקפת ר' אלעזר, ולכן 'חכמתו' (=אשתו) של ר' אלעזר סירבה להתחבר לרבי. ה'חכמה' שהיתה לרבי בעת שקיבל 'ייסורים' ויעץ לאנשים נוספים להצטרף אליו מכוונה באגדה זו בשם 'אמתו' של רבי. כזכור, בנבואת עבד ד' בישעיה מרומז שבני בית-המדרש שלומדים שלא-לשמה גורמים לכך שהגאולה מתעכבת, ואנשים מעם ישראל צריכים להתייסר במלאכות. 'אָמתו' (=חכמתו) של רבי סברה מתחילה שבני בית המדרש שלומדים שלא-לשמה

הם 'בני החולדה', והם שמים את השכינה הקדושה במצבה השפל, שהיא דרה כביכול כמו חולדה בעיקרי הבתים ולא ברום המעלה. ובעת ש'אָמְתוּ' (=חכמתו) עודדה אנשים לקבל על עצמם ייסורים, היא עודדה במיוחד את התלמידים שמרבים ללמוד שלא-לשמה, שהם יצאו בעצמם מבית המדרש אל המלאכות. אלא שלאחר שלוש-עשרה שנות 'ייסורי המלאכות' חל שינוי בהשקפת רבי והוא קיבל את ה'חידושי' שבליקוטי מוהר"ן (קנט) ולפיו, לימוד תורה שלא-לשמה אינו מביא בהכרח לקבלת ייסורי המלאכות, ואפשר לנצל את הכוח הרוחני שנוצר ממנו להתחדשות בתורה ולתפילה ולגמילות חסדים; ומי שהשתמשו בכוח שנוצר מלימוד שלא-לשמה לצורך התחדשות בעמל המלאכות הם ה'אשמים' במצבם. כאשר רבי קיבל את ה'חידושי' הזה הוא הורה ל'אָמְתוּ' (=חכמתו) להשאיר בבית המדרש גם את 'בני החולדה', והיינו את אלו שמרבים ללמוד שלא-לשמה. בהשקפתו החדשה נקט רבי ש"אָם הַבְּנִים שְׂמָחָה" גם בבנים שכאלו. שאמנם ה'כוח' שבא לעולם כתוצאה מלימוד שלא-לשמה הוא 'כוח' שטמון בו סיכון, אך מאידך יש כאלו שמנצלים אותו לטובה, לפיכך היא שמחה גם בבנים שלומדים שלא-לשמה. ורבי היה 'נאה דורש ונאה מקיים', ואף הוא חדל מלקבל 'ייסורים' וחזר לבית המדרש.

היתרון שבאי קבלת ה'חידושי'

לכאורה, יש יתרון גדול בקבלת ה'חידושי' של ר' נחמן. יסוד זה מרומז במקום נוסף בליקוטי מוהר"ן (תניינא, קיט) שם אמר שה'גיהנום' נמצא במידה מרובה כאן בעמל בענייני העולם-הזה, וצריך לברוח משם אל השי"ת ולעסוק בתורה. אלא שלפי ראייה רוחנית זו, יש קבוצה קטנה בעם ישראל שמצויה במידה מרובה ב'גן-עדן' והיא עוסקת בתורה בבית המדרש, אך רוב עם ישראל מסיבות שונות ומשונות 'משובש בדעתו' ומתייסר במידה מרובה ב'גיהנום' של הרדיפה אחר העושר ועוסק במלאכות. ולפי ראייה זו כל מי שיצא מבית המדרש לרדוף אחר העושר הוא כביכול 'מת קודם זמנו'. ומאידך, לפי הראיה הקודמת שקיבלה את פשטות נבואת עבד ד', שלימוד שלא-לשמה מביא בהכרח לצורך באנשים שיתייסרו בעמל המלאכות; הרי שאלו שיצאו מבית המדרש להתייסר ברדיפה אחר העושר במקום אותם שלמדו שלא-לשמה, הם 'נושאי הכלים' של אלו שנותרו ללמוד בבית המדרש. ולפי הראיה הקודמת 'וְעַמְךָ כָּלֵם צְדִיקִים' שמצויים במידה מרובה כבר כעת ב'גן-עדן'; ואדרבא, מי שבחר בתפקיד הפחות מכובד של 'נושא הכלים' הוא צדיק יותר מזה שנשאר בבית המדרש ולומד שלא-לשמה. היתרונות שבראייה הקודמת מרומזים בהמשך האגדה שמספרת, שכל שנות הייסורים של ר' אלעזר לא 'מת' אדם 'קודם זמנו'. האגדה מרמזת שכאשר בני בית המדרש ראו את התנא ר' אלעזר בנו של רשב"י, שעשה 'מעשה רבי' ויצא מבית המדרש להתייסר ברדיפה אחר העושר, הם הבינו שלימוד שלא-לשמה מביא בהכרח בצורך באנשים שיתייסרו ברדיפה אחר העושר. ולפיכך, הם חדלו מלהתייחס גם לאדם אחר שיצא מבית המדרש לרדוף אחר העושר בתור מי שכביכול 'מת קודם זמנו'.

כיצד יתכן שהעולם לא יוצרך למטר

היתרונות שבראייה הקודמת מרומזים גם בהמשך האגדה שמספרת על כוח תפילת החכמים, שיכולים להתפלל לקב"ה שיעצור את המטר, והם אינם עושים זאת משום שהעולם נצרך למטר. ולכאורה הדבר תמוה, שהרי לפני כן הקדימה האגדה וסיפרה שבמשך שלוש עשרה שנות הייסורים של רבי לא הוצרך העולם שירד מטר. ואם בכל זאת מצאנו שהעולם יכול להתקיים בלא מטר, מדוע אם כן לא מתפללים החכמים לבטלו?! האגדה מרמזת לכתוב בבראשית (ב, ו): "וַיֹּאדָם יְעֹלָה מִן־הָאָרֶץ וַהֲשִׁקָה אֶת־כָּל־פְּנֵי הָאֲדָמָה". במדרש רבה (בראשית, יג ט) מובא שמתחילה היתה הקרקע לחה מן האד הזה ולא הוצרך העולם למטר, אלא שבעקבות החטא הוצרך העולם למטר כדי שבני אדם יצטרכו לקב"ה ויתפללו אליו. ומרמזת האגדה שכל עוד הביטו בני בית המדרש אחר חבריהם שיצאו לרדוף אחר העושר בתור 'חוטאים', התחשבו בשמים בדעתם והוצרך העולם למטר, והוצרכו להתפלל שירד מטר. אולם בעת שרבי יהודה הנשיא יצא להתייסר ברדיפה אחר העושר, ועודד אנשים נוספים (כמו אותו 'עגלי') להצטרף אליו; הבינו בני בית המדרש שיש צורך שתהיה בעם ישראל קבוצה גדולה של אנשים שרודפים אחר העושר, והם חדלו לקטרג עליהם. לפי ראייה זמנית זו של בני בית המדרש - "וְעַמְךָ כָּלֵם צְדִיקִים" שמצויים במידה מרובה ב'גן-עדן' (בין אלו שמצויים בבית המדרש ובין אלו שיצאו לרדוף אחר העושר); ובשמים התחשבו בדעתם, ולכן עלה אד מן הארץ והשקה את האדמה ולא הוצרך העולם למטר. אולם לאחר שרבי חזר בו והחליט ל'רחם' על 'בני החולדה' (אלו שלומדים שלא-לשמה), ולקבל את ה'חידושי' שבליקוטי מוהר"ן (קנט) ולפיו, מי שהשתמשו בכוח שנוצר מלימוד שלא-לשמה לצורך התחדשות בעמל המלאכות הם ה'אשמים' במצבם. ומכיוון שרבי היה 'נאה דורש ונאה מקיים' והוא חזר בעצמו לבית המדרש; חזרו בני בית המדרש לקטרג אל חבריהם שיצאו מבית המדרש לרדוף אחר העושר, וחזר העולם והוצרך למטר. ויתכן, שמשום היתרונות שרמוזים באגדה זו בתועלת שהגיעה לעולם בעת שלא קיבלו את ה'חידושי' של ר' נחמן - וקיבלו את נבואת עבד ד' כפשוטה - כתב ר' נחמן בעצמו בסוף אותו 'חידושי': "אבל לא מצאתי מקרא או איזהו מארז"ל, למצוא בו דברים אלה".

¹ בפרושו לתורה, ובתשובותיו על שאלות חייו הבלכי (כ"א, עמוד 31 במהדורת פאזנאנסקי, וורשה). וכפי שהתבאר במאמר הקודם "הציט שיחיה את הפגרים" שהובאו בו מדרשים נוספים שמסייעים לפירוש זה.

לע"נ אמו"ר רחל בת ר' בנימין בונים ע"ה

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה" הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביורר מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פיסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ז)

Bulawayo, Zimbabwe

בולוואיו, זימבבואה

תמוז תשס"ח

חיוב השבה של כסף שהושג במרמה והגיע לידי השואל בעקיפין

שאלה

רקע: לפני כמה חודשים הגיע יהודי בן 40 מצפון אמריקה, שלדבריו למד בישיבות שם ובארץ ישראל. כרב הקהילה, מובן שדאגתי לארח אותו בשבתות, ובמהלך השבוע ישן בבית האבות היהודי של הקהילה. הוא הציג עצמו כ"בעל אמצעים". בתום חודש לשהותו, המיר צ'קים למזומן משני אנשים בקהילה: צ'ק אחד ע"ס \$3500 והשני ע"ס \$500. שני הצ'קים לא כובדו, והתברר שהאיש נוכל. בטרם עזב נתן לי מתנה אישית: כרטיסי טיסה בשווי של \$335. ברור לי שכסף זה נלקח ממה שאנשי הקהילה נתנו לו תמורת הצ'קים. אני רוצה להחזיר להם את הכסף. ה"נעקץ" בסכום הגבוה ויתר לי על הכסף. האם מצד הדין יש לתת את הסכום במלואו ל"נעקץ" השני?

תשובה

היות שהגנב העביר את הכסף לחברת הטיסה, וקיבל תמורתו כרטיס טיסה, שאותו הוא העביר לך – אין עליך חיוב מן הדין להחזיר את הכסף לבעליו¹. עם זאת, יש מקום להשיב את הכסף לפנים משורת הדין². אם תחליט להשיב לפנים משורת הדין את הכסף, כפי שראוי, עליך להשיב רק לנגזל, בלשונך ל"נעקץ", בסכום הקטן, ובאופן יחסי. כיוון שנגנבו ממנו \$500 מתוך \$4000, המהווים 12.5% מסך הגנבה, הוא יקבל³ 12.5% מהכסף ש"ניצל", העולה לסך \$335, לכן תחזיר לו \$41.86⁴.

¹ אילו היה מדובר בממון שנגזל ממש, ייתכן שהייתה מוטלת חובת השבה מצד הדין, שהרי אם מדובר באותו ממון, יש חיוב השבה כל שלא נודע נודע שנתיאשו הבעלים, כמבואר בגמרא (בבא קמא ק"א ע"ב): "גזל ולא נתיאשו הבעלים, ובא אחר ואכלו, רצה מזה גובה רצה מזה גובה". אף אם נתיאשו הבעלים, ייתכן שהיית חייב להחזיר את הכסף לבעלים מדין תקנת השוק, עיין בש"ך (ח"מ ס"י שנו ס"ק ד), או מצד "דינא דמלכותא דינא", כמבואר ברמ"א (שם סעיף ז), ועיין ב"קצות החושן" (שם ס"ק ה). אולם בנדון דידן הממון הגזול בעצמו אינו בידך. ממון זה הומר בכרטיס טיסה, והכרטיס הומר בחזרה בכסף. לכן אין אפשרות לתבוע אותו, אלא רק את הגזלן עצמו. מאותה סיבה, אין לומר שמוטלת עליך חובה לשלם לבעלי הכסף הגנוב מדין נהנה או מדין משתרשי, שהרי לא נהנית מרכוש שלהם, כפי שהוסבר לעיל.

² כאמור, תשובתנו התבססה על ההנחה שאתה עצמך לא קיבלת ישירות כסף, אלא רק את כרטיס הטיסה. אולם אילו אתה עצמך היית מקבל את הכסף עצמו שנלקח משני ה"נעקצים", היה מוטל עליך להשיב את הכסף מן הדין, שאין ליהנות מכסף גזול.

³ הרמ"א (ח"מ ס"י רצ"ב סעי' י) פסק: "אם נתן לו מעות להוליכו על אחריותו, ונתנן עם מעותיו, ונאבדו מקצת המעות – ההפסד לפי ערך המעות". מסתבר לדמות את העניין לנדון דידן. היות שהכרטיס נקנה מתוך סך הכסף, הרי זה כאילו כל אחד מהבעלים "תרם" לקניית הכרטיסים על-פי חלקו היחסי בגנבה. ממילא, הכרטיס שהגיע אליך היה בהשקעה של 87.5% מצד ה"נעקץ" הגדול ושל 12.5% של ה"נעקץ" השני. חובת החזרה, גם לפנים משורת הדין, מוגבלת לסכומים אלו, שהרי אפילו אם הכסף עצמו היה מגיע לידך, לא הייתה מוטלת עליך חובת השבה מעבר למה שיש בידך מרכושו של כל אחד מהנגזלים. לכן, אם אחד מחל, מחל על חלקו, ואינך צריך להחזיר אלא עבור חלקו של השני.

⁴ הערת המערכת: הרב השואל החליט להחזיר ונתן את מלוא הכסף, בסך \$335, ל"נעקץ" הקטן, ומן השמים יברכהו.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרדיך
הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

יצא לאור! שו"ת במראה הבזק, חלק שמיני.

תשובות לשאלות מרבני הגולה. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".

